

דברי תורה לקראת חג הפסח תשפ"ב

וכולל בתוכו דברי זכרון לרבי חיים קניבסקי זצ"ל

א.

א. מוצאים אנו הלכה בענין קרבן פסח שיהיה הפסח נאכל 'על השובע'. שונה מאופן האכילה שזכר בשאר סעודות ומצוות אכילה כמו אכילת מצה וסעודת שבת שזכר שאסור לאכול הרבה זמן לפני האכילה כדי שיהא תאב לאכול ויאכל לתאבון, שונה אכילה פסח שתהא נאכלת על השובע כאשר הוא שבע.

אשר מהאי טעמא מביאים ביחד עם הפסח קרבן חגיגה כדי שתהא החגיגה נאכלת מקודם ואחר כך הפסח נאכל על השובע.

ב. בראשונים (בפסחים רש"י פו א וברשב"ם קיט ב) כתבו שבאמת הוא דין בכלל בכל הקדשים ובכל הקרבנות דאף הם נאכלים על השובע ולא לתאבון כשאר מצוות אכילה כמו אכילה מצה שחשיבותם תלויה בהנאה מהאכילה על ידי שאוכל לתאבון. אלא הפסח נאכל על השובע אחרי שהאדם כבר שבע ואכילה זו היא אכילה של חשיבות וכמו קינוח סעודה שהוא דבר חשוב שמביאים אחרי שכבר גמר לאכול ומילא תאבתו, וכך הוא בכל הקרבנות אף הן נאכלים על השובע.

ג. ובטעם דבר זה הביאו שם הראשונים (שם) את הפסוק (במדבר יח ח) 'לך נתתים למשחה' ועל זה מפרשת הגמרא (סוטה טז א, חולין קלב ב) למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים. והיינו דאכילה זו תהא אכילה של גדלות לא כדרך אכילת מי שהוא תאב רעב ואוכל אלא אכילה של חשיבות וגדלות שעליה נאמר 'למשחה'. וענין אכילה זו 'למשחה' נאמר בכל הקרבנות נמי שיבואו בדרך אכילה של גדלות.

ד. ועל פי זה יש לנו להבין מה פירוש ענין זה שנאמר (תוספתא פסחים ה ג הובא בגמרא פסחים ע א) חגיגה הבאה עם הפסח נאכלת תחילה כדי שיהא פסח נאכל על השבע, נאמר בזה שקרבן חגיגה צריך הוא לאכול קודם לקרבן פסח כדי שיהא הפסח נאכל על השובע, והלא דין החגיגה גופא אף בה נאמר דין זה שיאכלנו 'אכילת שובע' ככל הקדשים א"כ מה האוּף תו שמביאים חגיגה עם הפסח.

ומשמע להדיא שנאמר כאן דין מיוחד בפסח 'כדי שיהא הפסח נאכל על השבע' ויש לנו להבין מה ענין טעם זה שנאמר במיוחד על קרבן פסח הא גם החגיגה עצמה צריכה לאכול על השובע.

ה. מלבד זאת מוצאים אנו לימוד מיוחד על פסח שכתוב בו (שמות יב ח) 'על מצות ומרורים יאכלוהו' ונדרש על כך במכילתא (פרשה ו) 'מכאן אמרו הפסח נאכל אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלים אכילת שובע' נאמר בזה דמלבד אכילת קדשים שיש בקרבן פסח יש דין מסוים ומיוחד לעצמו שיהא נאכל רק אחרי אכילה אחרת.

יש לנו לטעום טעימה בטעם אכילה זו.

ב.

ו. רצינו להסביר ענין זה. ותחילה על פי מה שלמדנו בפחד יצחק (פסח מאמר יז) אודות הבטחת הברכות שנאמרו בתורה ביחד עם התוכחה בפרשת בחקותי, דנוכר שם בצד הברכות באם נקיים את התנאי ונלך בחוקות התורה יתן השם משכנו בתוכינו ולא תגעל נפשו אותנו כמש"כ (ויקרא כו יא) 'ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם' והרמב"ן שם הקשה שהרי אפילו בשעת החורבן והקללה אמר הנביא בלשון זה (ירמיהו יד יט) 'המאוס

¹ נמסר ביום ב' כ"ה אדר ב' תשפ"ב. © נ' ע"י ב.פ.

מאסת את יהודה אם בציון געלה נפשך' אם כן מה הפירוש בברכה זו 'ולא תגעל נפשי אתכם' הלא משמע שאף בשעת החורבן דבר זה לא יפסק. וברמב"ן שם כתב פירוש שנוגע לנסתרות.

והגם שהרמב"ן שם מדבר בלשון עמוק, בפחד יצחק מסביר ומבאר דבר זה בלשונות שלנו כך;

בהאי עלמא כל עבודתנו בכל המהלך שלנו בנוי על מהלך שנקרא 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא' וכמו בבריאת העולם שכתוב 'ויהי ערב ויהי בקר' וכך הוא לשון הגמרא (שבת עז ב) 'כבריינו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא' כל המהלך של העולם הזה בכל דבר שמגיע לאיזה תיקון או לאיזה תועלת או לאיזה הישג הוא בא בדרך של 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא'.

ועל זה מפרש שם שלעתיד לבוא לא יהיה צורך להחסרון והעדר מקודם אלא יהיה אפשר להגיע אל המילוי והשביעה בלי לעבור דרך החשוכא, וכענין הפסוקים בחומש (כמו ויהי לפנות ערב ויהי אור) שמדברים על כך שלעתיד לבוא יהיה אור תמיד מעיקרא ולא מעיקרא חשוכא והדר נהורא דלא יהיה צורך לענין הקודם לאור ולא יהיה ענין האור לבוא למלאות איזה חסרון.

ועל זה מפרש הרמב"ן את מה שנאמר 'ולא תגעל נפשי אתכם' שלא יהיה באופן זה שצריכים קודם להגיע ואחר כך למלאות את החסרון אלא יעמיד מעיקרא את החסרון, כך הרמב"ן מסביר שם באופן לשונות שלו.

ז. לומדים אנו בזה כי עיקר מהלך העולם הוא באופן שזה 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא'.

וכך אנו רואים בסדר שסדרו לנו חכמים בסדר הפסח; תמיד מבקשים בערב פסח שלא לאכול בכדי שיהיה רעב ויגיע לאכילת המצה שיא כל תאבון, ויהנה ביותר מהאכילה והשביעה של אכילת הפסח, הענין בזה כדי שיהיה קיום ללשונות אלו שאמרנו והביאם במהר"ל (גבורת ה' פרק נב) 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא' דאכילת המצה תבוא למלאות את חסרון הרעבון, שיהא האדם נהנה מאכילת המצה בפסח ובאופן שעניינו יהיה מילוי לחסרון והתאבון, וכאשר המצה באה באופן הזה שהיא ממלאה את החסרון והרעבון של האדם יש בזה חשיבות וחביבות מיוחדת של אכילת המצה.

ובאמת כך רואים ולומדים אנו בכל סדר ליל הפסח (פסחים קטז א) 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח' ומלבד זאת גם כל הסדר של פסח בא בדרך של שאלה ותשובה, והיינו, דהשאלה 'מה נשתנה הלילה הזה' היא בעצמה חסרון שהאדם תמה ושואל ואח"כ באה התשובה, וכך הוא ענין המתחיל בגנות 'מתחילה היו אבותינו עובדי עבודה זרה' או 'עבדים היינו לפרעה במצרים' כל זה הוא ענין של 'חסרון' ואחר כך בא ה'מילוי' כך הוא סדר העבודה של ליל פסח שבא מתחילה וחסרון ולעומתה בא מילוי החסרון.

ח. ואמנם אכילת מצה נאמר שיאכלנו לתאבון דרך תאבון (וכן מרור בא עם המצה) אולם שונה אכילת קדשים בענין זה. ולכן הקרבן – פסח בא באופן אחר, דמקודם מביאים את החגיגה כדי שהפסח שהוא 'קדשים' בדווקא נאכל על השובע ונאמר בזה שיהא בדווקא אכילה של תענוג וחשיבות כמו אכילת מלכים (לא מדברים על מה שהמלך עושה לבד בביתו) כאשר המלך יושב בחשיבות של מלכות לא מביאים לו אוכל בזמן שהוא רעב כדי שיוכל למלאות רעבון שלו אלא אכילה של חשיבות (הדלקטסי) הדברים שמענגים את המלך והוי אכילה של חשיבות.

כך הוא המהלך של קרבן פסח, וזה בנוי על כך שקדשים זה מהלך אחר. ולכן הפסח נאכל 'על השובע' רק אחרי כל אכילות הללו אוכל את הקרבן הפסח, מפני שכל האכילות הללו אוכל לתאבון אבל הפסח היא אכילה של חשיבות והוי אכילה הנאכלת על השובע בזמן שהוא כבר שבע.

ט. ונבאר עוד על פי מה שנתבאר מפי ראש הישיבה זצ"ל במאמר; דענין הסדר הזה 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא' קיים גם במה שיש באדם גוף ונשמה, דכך היה סדר של בריאת העולם מתחילה נאמר (בראשית ב ז) 'ויקח עפר מן האדמה' ואח"כ (שם) 'ויפח באפיו נשמת חיים' כלומר קודם נברא הגוף ואח"כ הנשמה, הענין שמורה בזה הוא על שקודם נברא הדבר חסר ואחר כך המילוי שבא למלאות את החסרון.

י. זה הענין שמוצאים אנו בפתיחת מסכת ברכות שמתחילה עם קריאת שמע של ערבית ומבואר שם בגמרא (ברכות ב א) דיליף לה 'מברייתו של עולם דכתיב ויהי ערב ויהי בקר' קודם ערב ואחר כך בקר ועניינו הוא שמהחסרון מגיע אל השלמות, בכך מתחיל סדר הש"ס ומסכת ברכות שמתחילה דווקא עם קריאת שמע של ערבית.

יא. ואמנם מה שמוצאים אנו שהנשמה באה אחרי הגוף כסדר שזכר בפסוק רק אחר כך 'ויפח באפיו נשמת חיים' אבל כל זה הוא רק אם מסתכלים מצד הבריאה מצד העולם כמו שהיא היום עכשיו כפי איך שהקב"ה ברא את סדר הבריאה. אבל אם מסתכלים מצד הנשמה 'הנשמה עצמה' היא חלק אלו-ה ממעל ומה שכתוב 'ויפח באפיו נשמת חיים' זה נמצא אצל קודשא בריך הוא, ורק ואחר כך הקב"ה לקח עפר מן האדמה.

מפני שכאשר מדברים על שורש העליון, מאיפה הוא מתחיל, בוודאי שהנשמה קודמת.

יב. וכך הוא הסדר שמוצאים אנו גם כאשר הולד נולד. דבתחילת תשעה ירחי לידה הוא זמן עד שמתמלא ונשלם הגוף, ורק אחר כך הקב"ה נופח בו נשמה, אולם הנשמה נכנסת לתוך הגוף, א"כ היא באה אחרי שיש כבר גוף אז באה הנשמה 'ויפח באפיו נשמת חיים' אולם שורש הנשמה עצמה – בוודאי שהיא קודמת עוד לפני הכניסה אל הגוף.

ומלבד זאת מבואר עוד בגמרא (נדה ל ב) איך דומה העובר לפני שנולד, איך נראה הנשמה כשהוא בעיבור במעי אמו, וכתוב שהנשמה שם והגמרא שם מתארת את הוולד העובר איך שהוא נוצר 'נר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו' ומבואר בזה שכל הזמן הזה עד שהגוף נשלם ומתמלא מכל מקום הנשמה שהיא צריכה להכנס לאט לאט נאמר עליה נר דלוק על ראשו וצופה בו מסוף העולם עוד סופו, דהתיאור הזה 'צופה בו מסוף העולם ועד סופו' לא נאמר על הגוף בע"כ בזמן שהוא בעיבור 'הנשמה שולטת' ועל כן צופה בו מסוף העולם ועד סופו ומלמדים אותו את כל התורה כולה ומשביעים אותו וכל הסדר שזכר שם בגמרא.

הסדר הזה שמשיביעים אותו איך יתנהג הוא בזמן שהגוף קדם אל הנשמה והוא בזמן הלידה כאשר הוא נולד ויוצא לאוויר העולם שמתחיל לחיות והנשמה נכנסת לתוך הגוף, אולם הנשמה מצד עצמה קדמה הרבה יותר.

יג. בזה יבואר לנו מה שנאמר בתחילת הבריאה ביום הראשון (בראשית א ד) 'ויבדל אלוקים בין האור ובין החשך' הקב"ה עשה הבדלה וגזז את האור בתחילה כאשר הוא נברא, והיינו, כאשר הוא נולד הקב"ה הבדיל את האור מן החושך ועל זה נאמר 'ויהי ערב ויהי בקר' קודם היה ערב ואחר כך בקר.

אולם מתחילה האור היה ממלא את כל העולם ואח"כ בזמן הבריאה התחיל סדר החדש שעניינו של האור בא עתה להאיר את החושך, א"כ מקודם היה חושך שנצרך אל האור – להאיר את המחשכים שלו.

ומעתה אם נשאל על הנשמה או הגוף, האור או החושך, איזה מהן קודם?

תלוי מהיכן רוצים אנו להתחיל, אם מתחילים אנו מבחינת הנשמה בוודאי שהנשמה קדמה אל הגוף, ואולם אם מתחילים מצד איך שהוא יוצא כפי הנקרא 'מציאות של היום' בזה הגוף קדם ורק אחר כך ויפח באפיו נשמת חיים – הכניס את האור לתוך הגוף.

וכך הוא ענין הולד שנוצר, דכל זמן שהיה בעיבור שהוא המצב שלפני המציאות שלוב האי עלמא בזה נאמר 'נר דלוק על ראשו וצופה בו מסוף העולם ועד סופו' דהיינו הוא כולו אור מפני שהגוף עדיין עסוק להיות נברא, אבל ברגע שיוצא לאוויר העולם בזה הגוף קודם ואחר כך פועל בו הנשמה שנכנסת אצלו ולאט לאט נכנס האור לתוך הגוף להיות נמצא בתוך המציאות של האי עלמא, לאט לאט עד שגודל.

וא"כ הכל תלוי מאיפה מתחילים דאם מצד הנשמה בוודאי שהנשמה קדמה אולם אם מצד המציאות של כאן הגוף הוא קדם.

2.

יד. מעתה יש לנו להבין בענין הסדר של ליל פסח;

בליל פסח כלל ישראל יצאו לאוויר העולם להיות מציאות חדשה בעולם שנקרא 'כלל ישראל'. וא"כ בליל פסח זה קצת בריאת העולם בזה שכלל ישראל יצא לאוויר העולם.

אולם הנה ביציאת מצרים גופא היה שני חלקים א' 'ליל פסח' שבו נאמר (שמות יב כב) 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר' כלל ישראל היו צריכים להסתתר בפנים. ב' 'בקר' שכתוב שם (שמות יב מא) 'ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה'.'

הענין הוא מפני שהלילה הזה היה כאילו עדיין באמצע היצירה של כלל ישראל לכן נאמר 'לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר' מפני שעדיין לא הגיע הזמן שתהיו מציאות בתוך העולם החיצוני, נאמר להם שיהיו סגורים בחדרי חדרים שלהם.

טו. כאשר הולד הוא במעי אמו עדיין הוא נמצא במצב של נשמה לבד ואז מלמדים אותו את כל התורה כולה מפני שאין לו בעיה ללמוד את כל התורה כולה כי הנשמה היא מציאות רוחנית קדש מאוד, אולם מיד שנכנס לגוף הוא כבר שוכח את הכל מפני שכאשר הוא נמצא במצב שהוא כבר מתחבר אל הגוף אז צריך להתחיל מחדש עם יגיעה בכדי לשבור את החציצה של הגוף ולהגיע בלימוד כל התורה כולה. אולם בזמן שהוא עדיין נפרד מהגוף ועדיין לא חלק מהגוף כי הגוף עדיין באמצע היצירה שלו במעי אמו בזמן הזה נאמר 'נר דלוק על ראשו' מה הוא 'על ראשו'? מפני שעדיין לא נכנס לתוך הגוף להיות חלק מהיצירה שלו, אז מלמדים אותו את כל התורה כולה, אבל ברגע שנכנס לתוך הגוף אז שוכח את הכל צריך להתחיל ללמוד מחדש.

טז. כל העבודה שלנו היום; הוא לקבל ולמשוך מהתורה שלמדנו פעם ושכחנו. החידוש בזה הוא, שכל הלימוד שאנו לומדים באמת הוא בא להזכיר את האדם מה שלמד במעי אמו בזמן שהיה נשמה לבד והיה יכול לתפוס את הכל.

רק בזמן שהנשמה באה להיות חלק מהגוף אז האדם להזכיר את עצמו את התורה, אבל זה היה המהלך והתועלת ממה שלמד את כל התורה כולה במעי אמו מפני שכל הלימוד שאנחנו עושים הוא 'להיות נזכרים' בהתורה שלמדנו פעם במעי עמו. אף אחד לא לומד תורה מחדש אלא האדם לומד תורה מה ששכח כאשר היה עדיין בתוך מעי אמו.

העבודה שלומדים אנו הוא כמו להכניס נשמה לתוך הגוף - - לתוך גוף העולם.

כאשר אנחנו לומדים תורה היום אנו מורידים את השורש של (אור) כל הלימודים, להזכיר ולזכור מה שהיה מושרש בנשמת האדם, השורש - שהוא פעם ידע ע"י מה שמלמדים את האדם את כל התורה כולה לפני שנולד וכל עבודה שלנו הוא רק להזכיר - לזכור, אבל בעצם כל התורה כולה שיכול ללמוד זה מושרש במסתורי נפשו.

יז. עתה נבין ענין העבודה של ליל פסח; כתוב (פסחים צט ב) מצה ומרור נאכלים לתאבון ולכן ערבי פסחים לא יאכל אדם כדי שיאכל מצה לתאבון, וכך כל העבודות של הערב הוא בא באופן הזה שיהא נאכל לתאבון.

הרמב"ם (חמץ ומצה ו' יב) כתב בלשונו את ענין האיסור בלשון זה 'וחכמים הראשונים היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאוה' הניח הרמב"ם את הדגש בלשונו על החכמים הראשונים מפני שהם ידעו שקנין החכמה הוא במה שהאדם נמצא כך במצב הזה שאז הוא ממילא מרגיש שחסר לו, ועל ידי התאבון הוא פועל חזרה בקנין מה שהיה רעב לגבי אותה אכילה.

יח. אם נתבונן בכל העבודה של ליל פסח נראה כי בכל ההגדה תקנו שיהא דרך שאלה ותשובה 'מה נשתנה הלילה הזה' בדוקא באופן זה מפני ששאלה ותשובה זה הרעבון ומילוי הרעבון, מפני שעניינה של שאלה מורה היא על רעבון שתמה ואינו מבין מה הפשט 'למה'. עד שמוצאים אנו שאפילו צריכים לגרום לתינוק שישאל שיהא כאן משהו 'תמוה' כי רק אחרי התמיהה יבוא האור שהתשובה היא האור שבא להאיר את המחשכים שהוא מתמה 'למה'.

ענין זה 'דרך שאלה ותשובה' הוא כדרך ענין מסכת ברכות שמתחיל כענין זה 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא' כך השאלה היא ההחשכה, והתשובה – היא הנהורא.

יט. והנה כל ענין אכילה שתהא לתאבון נאמרה בכל האכילות אולם קרבן פסח שהוא 'קדשים' שאני נאמר בזה מהלך של קדשים שעניינו בא דווקא הפוך בזה שהוא נאכל על השובע (חלילה שיהא אכילה גסה) אבל לא יאכל קרבן פסח כאשר הוא רעב רק כאשר הוא שבע, מפני שסדר האכילה של קרבן פסח הוא אכילה של חשיבות, וענין החשיבות בא באופן זה שהוא נאכל כדרך מאכל של חשיבות ולא כמי שנצרך למאכל מחמת רעבון אלא מחמת שבא להראות העשירות והחשיבות שלו כמו 'מעדני מלכים'.

כ. היות וקרבן פסח הוא בא במהלך של 'קדשים' הרי שכאן מתסכלים באופן שמהפכים את הסדר, דכאן בקרבן פסח – מגיעים אנו לאותו אור שהוא 'קודם' דהוא הראשית, פסח הוא 'ראשית הכל'. קרבן פסח שהוא קדשים הוא מסתלק ומתרומם מהנהגת העולם הזה כיון שב'קדשים' מהפכים את הסדר ובה מהלך האכילה בא באופן שאוכל כאשר הוא שבע מפני שאכילה זו היא אכילה של חשיבות, של תענוג והנאה ולא כמי שבא לעולם הזה והוא רעב או שהוא בצרה עד שמחפש איזה תיקון להצרה, אלא כאן הוא מתחיל מהעשירות שנמצא אצלו, העשירות של הנשמה זה ענין קדשים של הפסח.

זה החידוש של הקרבן פסח, נשמהדיג' – קדשים.

כא. אם נסתכל בריש מסכתא פסחים נראה כי המילה הראשונה במסכת היא 'אור'. לעומת מסכת ברכות שפותחת היא מענין של 'ערב' וכמו שהגמרא אומרת שם 'מעיקרא חשוכא והדר נהורא' מה מונח בדברים.

אלא הפירוש מפני שכאן במסכת פסחים מתחיל 'אור' לארבעה עשר' וכמבואר שם באורך הסוגיא שם (פסחים ב א) אור למה נקרא, ועל זה מבואר שם דגם הלילה נקרא אור וכו'. הכונה בזה הוא; שמצד השורש אפילו השורש של הלילה – באמת מתחיל מה'אור' שבו. לכן המסכת מתחילה 'אור לי"ד' וכל הסוגיא שם בתחילת המסכתא עוסקת ומדברת על כל הענין הזה אם גם החלק של ה'לפניו' האם גם הלילה נקרא אור.

אולם המדובר בזה הוא השורש של האור שהוא השורש של כל מציאות של הלילה, דאי לא תימא הכי מהכ"ת ולמה הלילה יהיה נקרא אור הרי הלילה חשוך. בע"כ מדובר בזה על השורש של ענין הלילה, השורש של החושך הוא האור הזה.

כב. מהאי טעמא גופא הוא מה שקרבן פסח נאכל על השובע, הענין בזה, שלא שיבוא מתוך רעבון שאכילתו תהא באה להשיב את הרעבון, אלא בהיפך, אכילה של חשיבות ומלכות מלכותדיג' שעניינה 'תענוג לבד' ולא אכילה העומד במקום חסרון – שבא למלאות רעבון וחסרון אלא תענוג גרידא.

כג. נתבונן עוד ונראה שזה ענין כל אכילת קדשים שנאמר שם 'למשחה לגדולה' ומהאי טעמא נאכלים על השובע; מפני שכל הקדשים וכל הקרבנות ואפילו שלמים ותודה שאוכלים לא אוכלים את זה ככל האכילות שבא באופן שצריך 'מילוי' של איזה חסרון אלא 'על השובע' אכילה זו היא אכילה של חשיבות מלכותדיג' אכילת קדשים שאינה אלא אכילה של תענוג.

וזו גופא ענין הלשון שנשנה שם על הפסוק 'למשחה' ונלמד בגמרא 'למשחה ולגדולה'. הכוונה בלשון 'למשחה' הוא כמו 'שמן המשחה';

מפני שכאשר רוצים לגדל משהו מושחים שמן המשחה 'על ראשו' ובוה מרימים אותו ומעלים אותו לעילא ולעילא ע"י שמן המשחה. ועל זה נאמר בכל אכילת קדשים שיהא למשחה ולגדולה מפני שעל ידי אכילה זו גופא נותן לו מלכות כאילו הוא 'נמשח'.

כד. הענין שמורה בזה הוא; כאילו נותנים ומחזירים אותו לבחינת הנשמה שקדמה לגוף, לאותו אור שקדם לחושך.

ובדוקא מזכירים דבר זה ביחד לאכילת קדשים מפני שבזה חוזרים למצב הזה – שיש לאדם קשר למה שהיה עוד לפני שבא לעולם.

זו עבודת האדם, שכל חייו הוא לומד תורה, הוא רוצה לעורר למשוך ולהזכיר לעצמו את כל האור הגדול הזה שהיה בו עוד לפני שנכנס לרעבון, וזה ענין ה'למשחה ולגדולה' היינו לאותו גדלות.

וזה ענין כל העבודה של ליל הפסח.

כה. שמן המשחה נקרא 'שמן רבות' (עי' חז"ל בכמה מקומות ונזכר גם באונקלוס שמות ל כה, לא) כי עניינו מורה על כך שהשמן הזה בא לרבות ולהגדיל, ומעלה את הגוף. ובאמת כך הוא באמת בכל ענין הקדשים 'למשחה ולגדולה'.

וזה כוונת הראשונים שהזכרנו שענין זה נאמר בכל הקרבנות.

כו. אכן עדיין שומה עלינו לבאר ענין זה שבליל פסח ביחד עם קרבן הפסח מביאים עמו קרבן חגיגה שיאכל על השובע, ונאמר בזה שכל הלילה הוא אכילת קדשים, אולם נראה כאן להדיא שיש איזה תועלת ומעלה מיוחדת לגבי הקרבת הפסח לגבי שאר הקדשים אשר מהאי טעמא מביאים חגיגה עם הפסח, אולם הנה החגיגה עצמה אף היא תורת קדשים עליה א"כ מה ענין זה קודם לקרבן הפסח.

אולם נראה דאח"נ אולם הדין המסוים שנאמר כאן בקרבן פסח אינו רק דין כללי שבכל הקדשים שיש דין לאוכלם על השובע מצד למשחה ולגדולה אלא עצם הענין שנאמר כאן בקרבן פסח שהוא פועל את זה בעצמו שגוף אכילת ליל ט"ו היא בעצמה פועלת את הפעולה הזאת – להראות ולגלות את הדבר הזה.

והיינו, דלעומת שאר קרבנות שהם 'ממילא' כך דאחרי שיש כבר עולם ויש כאן קדשים בעולם ממילא הסדר הוא כך שאוכלם על השובע, אבל אכילת ליל פסח היא בעצמה פועלת ומחזירה אותנו כולנו לאותו מצב שיש לנו קדשים ויש לנו קשר ודבקות וחיבור לאותו מעלה עליונה שהוא נמצא עוד לפני המציאות פה בהאי עלמא, וזה הקרבן פסח צריך לבוא כדי לפעול פעולה זו.

א"כ אה"נ קרבן פסח הוא קדשים ככל הקדשים אבל עצם עניינו של הפסח הוא מגלה את הדבר הזה.

וכענין שלומדים אנו בריש הסוגיא דמסכתא פסחים שמדברת שם אימתי ולמה הלילה נקרא לילה ולילה נקרא יום, ומצד הנשמה – האור הוא הקודם והוא היה קודם עוד לפני הגוף, אולם מצד הזה שמגיעים לעולם שם כתיב 'ויהי ערב ויהי בקר'.

א"כ עניינו של הקרבן פסח הוא בא להראות ולגלות את הדבר שיש ממילא בכל הקדשים.

זה האויף תו שמביאים את החגיגה עם הפסח, הגם שהחגיגה הוא גם קדשים, אבל הקרבן חגיגה שבכאן הוא מראה ופועל שגם הפסח הוא השורש לכל הענין הזה.

כז. בכל הפסח צועקים 'לילה כיום יאיר' הכוונה בזה שזה עצמו להחזיר את המושגים האלה שבאמת כל ההתחלות שלנו מתחיל עוד 'לפני' החושך של האי עלמא וכל השייכות שלנו מתחיל ושייך מהכוונה העליונה – מאותו אור שלפני החושך שקדמה לאור.

לעומת כל שאר הקרבנות שיש בהם ממילא את אותו האור, כאן בקרבן פסח – הוא גוף הצורך של קרבן פסח.

כח. והוא הענין שקרבן הזה נקרא 'קרבן של בכור'.

והשורש שלו הוא 'חצות לילה'. מכת בכורות בחצות לילה, בא בזה לפעול ולגלות את אור זה עצמו של למשכה אור עליון; חצות לילה זה המקום שמתחבר, החושך הולך ונמשך כנגד הבוקר, כנגד האור.

חצות לילה זה השורש של מה שיהיה אח"כ 'ויהי ערב ויהי בקר'.

וזה ה"אור" שבא ולכן כל מסכת פסחים מתחיל 'אור לארבעה עשר' – מסכת פסחים מתחיל באותיות גדולות 'אור' לארבעה עשר.

כט. זה המילה שנקראת בלשון הקודש "אז" כלומר האל"ף על גבי ה"ן, הא' רוכב עם ז' זה עניינו של ה'אז' וזה מה שכתוב (שמות טו א) 'אז ישיר' (דברים ד מא) 'אז יבדיל משה' העלה של אז הוא להעיר שכל הז' כל עולם הטבע נמשך לתוך שבעת ימי החול אולם תמיד את האל"ף שהוא רוכב על גבי הטבע של ז'.

שבעת הימים הם כולם של הטבע אולם יש את האור על גביהם וזה האל"ף של 'אז' מורה שיש שורש שהוא כולו אור.

ועל ענין זה הולך כל הפסח עד שביעי של פסח 'אז ישיר משה' וכל ה'אז'.

ה.

ל. התחלת הדיבורים שהקב"ה דיבר אל משה שידבר לבני ישראל לפני מתן תורה (שמות יט ד) 'אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי' בשעת מתן תורה הקב"ה מזכיר אותם מה שהיה בשעת יציאת מצרים ובתרגום כתב על הפסוק הזה 'ואביא אתכם אלי' שהקב"ה הביא אותם בליל הפסח מפילוסין – מרעמסס אל בית המקדש ושם עשיתם ואכלתם את הקרבן פסח באותו הלילה ואח"כ החזרתי אתכם לפילוסין לרעמסס למצרים.

כמובן שכל זה צריך ביאור איך היה בית המקדש ואיזה בית המקדש, וגם הלא בית במקדש היה בירושלים ומה הפירוש בדברי התרגום עה"פ 'ואביא אתכם אלי'.

אכן נראה ענין הדבר כך;

'ואשא אתכם על כנפי נשרים' הקב"ה הגביה והרים אותם להשגות גבוהות בתכלית שבדרך כלל לא זוכים, זה ה'כנפי נשרים' שהם תפיסת מושגים וההשגות שלהם. בזה העלה אותם וגילה הארת עיניים והארת הלבבות, הדעת, להתרומם מעל כל סדרי הטבע של הנהגת העולם והחיים, וקיבלו השגות גדולות ונעשו כולם או נביאים או קרוב לנביאים.

וכמו שהנשר פורח למעלה מכל העופות כך הקב"ה אומר 'אשא אתכם' - נתתי לכם העלאת תפיסת השגות, באותו הלילה לא היו כמו בני אדם רגילים אלא נתן להם השגות שאי אפשר לתאר איך היה אותו הלילה שנאמר שם 'ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו'.

מדוע נצטוו שלא ייצאו החוצה? מפני שאתם בגדר 'עובר במעי אמו' שרואה מסוף העולם ועד סופו, אבל אם העובר יוצא ממעי אמו הרי זה מסוכן והוא נפל. על כן נצטוו להיות סגורים בבית 'לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר' שבמצב הזה משפיע אני עליכם כל מיני עליות; עליית הנשמה, עליית התפיסה, עליית הדעת.

ובאופן הזה כאשר הייתם סגורים אכלתם את הקרבן פסח באותו בית שלא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. בבוקר אז התחיל כל המהלך של הערב רב כמש"כ (שמות יב לח) 'וערב רב עלה אתם'. אבל בכל אותו הלילה היו מסולקים לגמרי ואפילו לערב רב לא היה שום גישה מפני שהיו במדרגה הכי גדולה. זה מה שמונח בפסוק הזה 'ואשא אתכם על כנפי נשרים' הפריחה היה למעלה מכל מיני ברואים.

ואז בזמן זה שהקב"ה אומר הבאתי אתכם לדרגות גבוהות, היינו, 'הבאתי אתכם לבית המקדש' אולם איזה בית המקדש הלא ביהמ"ק הוא בירושלים והם היו שם במצרים?

אלא הפירוש הוא שהביאם לאותו דרגה ולאותם מושגים של בית המקדש; שהוא חלק מהבריאה - שיש מצב, וקדושה, ויש גילוי של כל אלוקות בעולם, זה נקרא בית המקדש ולשם הביאם באותו הלילה.

לא. וזאת צריכים להבין כי איננו מדברים כאן על איזה היסטוריה של מה שהיה פעם אלא מדברים אנו בזה על העבודה שלנו היום, וכמובן כפי המצב המדרגה שלנו, אבל לא מדברים על מה שהיה פעם אלא מדברים אנו על עבודה של לילה פסח. אבל כך הוא - ואילו היינו יודעים מה קורה בליל פסח בליל הסדר היינו יוצאים מן הכלים.

העבודה בליל הסדר אינו סתם לשבת בליל הסדר ואיזה גונבים את האפיקומן ודברים כאלו, אלא מדברים אנו על עבודה של התנשאות - להיות גבוה ולעלות למעלה למעלה כענין הזה שלמדנו בפסוק 'ואביא אתכם על כנפי נשרים' להתרומם ולעלות 'כנפי נשרים' - הגעתם למדרגות גבוהות כאלו שבעצם עכשיו שייך רק לבית המקדש, ובאותו לילה במצרים הגעתם לאותו מקום שאחר כך שנבנה בית המקדש אז צריכים בית המקדש לקרבן פסח לעלות לשם. (אני לא מדבר כנגד מה שאמרנו, אבל הכוונה שיש יותר מזה בליל פסח).

לב. זה ענין של 'היום קודם ללילה' (לעומת הלילה קודם ליום) מפני שהלילה מורה על המחשכים שאחר כך יורדים וחזרו למצרים, אולם באותו לילה היה 'אור גדול' כזה שהיו יכולים לתפוס את כל הרוממות וכל העולם נמצא שם, וזה מה שהיה בליל פסח.

וזה מה שנקרא 'פסח' - דילוג' דלגו על כל מהלך העולם, דלגו למעלה למעלה.

לג. רש"י (שמות יט ד) עה"פ 'כנפשי נשרים' כתב שעניינו כמו הנשר שהוא רחמני מכל שאר העופות שהם נותנים את בניהם בין רגליהם לפי שמתיראין מעוף אחר שפורח על גביהם אבל הנשר אומר 'מוטב יכנס החץ בי'.

באותו לילה ראו את כל הסדר של הבריאה כולה. ראו את כל מה שעומד להתפתח לפניהם, כל מהלך העולם, כל העיניים והיסורים שיש בעולם, הכל מתוכנן מראש.

כמו הוולד שבמעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה, הכוונה בזה שמלמדים אותו את כל התכלית והשליחות שלו בעולם, כל מה שיקח ויהא ניכר שיבוא עליו. כך כלל ישראל באותו לילה היה כמו העובר במעי אמו שמלמדים אותו את כל התורה כולה – לימד אותם כל מה שיבוא עלי, הכל מתוכנן וזה באותו לילה.

וכל זה למה? כדי להוציא אל הפועל את כל הטוב והחסד, שהיום שבא אחרי הלילה, ביום – מתחיל החסד האור, אבל בלילה – חשוך. אולם כאן מדובר על 'האור שלפני הלילה ולפני החושך' כאן בא להראות ולגלות להם כמו העובר שמלמדים אותו את כל התורה כדי שיידע על מה ולקראת מה הוא הולך.

ואם כן לומדים אנו בזה דעם כל היסורים וכל הצרות שיהיו – אבל ביחד עם זה רואים שכל היסורים והצרות שיהיו הם לא סוף דבר כדי שיהיו ייסורים וצרות אלא הכל יש לו סוף שחוזר להביא אור יותר גדול. רואים בזה את התכלית של כל ההיקף של החיים כאן דהכל הוא בשביל 'אור הבוקר' שיזרח.

זה מה שמלמדים אותו את כל התורה כולה 'רואה בו מסוף העולם ועד סופו' מה הפשט עד סופו? הכוונה בזה 'מהראשית עד האחרית' מראים לו בזה איך הכל מתכונן עד גמירא. 'הגמור' – בוודאי שיבא משיח ויבוא האור, אבל כאן הכל מתוכנן, וזה כל מה שמלמדים אותו.

וזה מה שראו בני ישראל את כל הייעודים וכל ההבטחות והייעוד של העתיד לבוא של הקב"ה וכמו שנוכר בפרשה בחוקתי ובפרשת וזאת הברכה.

לד. זה כוונת התרגום שאמר, כי אחרי שאכלו את הפסח שם החזירם למצרים בפילוסין מקום שהיו שם במצרים. הכוונה בזה הוא על כל מה שהיה באותו לילה, דזה התחלה של הנהגת הבקר. והיינו; דרך אחרי שתפסנו את כל התמונה ואת כל האור הזה של הלילה שהוא בעצמו 'אור' כנזכר 'אור לי"ד' אור לפסח. ואחרי זה מתחילים את כל העבודה, עבודה מתוך יגיעה שעניינה בא לגלות את האור שבתוך החושך, להאיר את המחשכים ואת כלילה. זה כל עבודת הפסח 'להאיר את הלילה'.

וזה גופא הקיום במה שבא המלאך על כל עובר ונותן לו איזה מכה על פיו וממילא מתחיל שכחה, ומעתה עליו להתחיל לעבוד מתוך עמלות, מפני שבלי עמלות אין לו קנין בזה, רק סתם הראו לו, בכדי לקנות את זה צריך עמלות ועבודה, וזה על ידי כל העבודה של ליל פסח שנשרש בתוכנו כל האורות האלו ומזה ועל ידי זה נמשיך לכל השנה.

לה. זה כוונת הפסוק במה שמיד אחרי שמתאר את זה שהחזרתי אתכם למצרים לפילוסין, הפסוק מיד ממשיך (שמות יט ה) 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי' פסוק זה נשנה מיד בסמיכות לתיאור המוקדם לו שהקב"ה החזיר אתכם למצרים – סמוך לזה 'ועתה אם שמוע תשמעו בקלי' ושמרתם את בריתי והייתם לי סגלה מכל העמים כי לי כל הארץ' והיינו מפני מה שכתב רש"י שם 'ועתה' אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם מכאן ואילך שכל התחלות קשות. יש לנו להבין מה כוונת רש"י בזה.

אלא הכוונה בזה, מפני שעכשיו החזיר אותם לאותו מהלך של התחלה – שהכל הוא בא בסדר הזה של 'התחלות קשות' שצריך לעבוד ולעמול. והיינו, דמוקדם 'ראיתם' את כל הציור הכללי, ואע"פ ששכחנו את זה מכל מקום המהלך הזה וההבטחה הזאת נטבע בנפשנו ונשמתנו, על כן מיד נאמר להם 'ועתה' עכשיו 'אם שמע תשמעו בקולי' ואז ינעם ויערב לכם.

לו. זה העניין שכתבו רש"י ורשב"ם שענין הנלמד כאן 'למשחה לגדולה' נאמר בכל הקרבנות אולם מיוחד הוא בקרבן פסח שנאכל על השובע מפני שהוא הגורם ופועל את כל זה בשאר קרבנות, לעומת שאר קרבנות זה 'הנהגה של קדשים' ששייכים הם למעלה מהנהגת עולם הטבעי, אל 'על כל זה' הקרבן פסח שהוא הפועל את כל זה להביא את כל זה אל הפועל.

על כן מביאים קרבן חגיגה עם הקרבן פסח, וכל הלילה אוכלים קדשים ביחד עם המצה ומרור, אבל הקרבן חגיגה נועד מחמת שבעי שהיא נאכל הפסח על השובע.

1.

לו. בזמן שכלל ישראל התקברו להכנס לארץ ישראל ובאו ללחום מלחמת סיחון הקב"ה אמר למשה לפני המלחמה (דברים ב כה) 'היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים' יש לנו לעמוד על נקודה בפסוק הזה דלכאורה הפסוק היה צריך לומר 'אחל תת פחדך על כל העמים תחת השמים' מה הפירוש במה שאמר הפסוק כאן בדווקא 'על פני העמים תחת כל השמים' המילה 'כל' לכאורה צריכה להתייחס אל 'כל העמים' מה הוא 'כל השמים' שנשנה כאן.

לח. נראה לפרש כוונת הפסוק כאן באומרו 'תחת כל השמים'.

קודם נזכיר את מה שראש הישיבה זצ"ל עמד על כך שהלשון שמדבר על הארץ בכל מקום מדבר בלשון יחיד 'הארץ' אולם כאשר מדבר על שמים בכל מקום נזכר לשון רבים 'שמים'. למה הארץ הוא בלשון יחיד והשמים הוא בלשון רבים.

ועל שאלה זו יש לנו להוסיף עוד עמש"כ בפסוק (תהילים קטו טז) 'השמים שמים לה' והארץ נתן לפני האדם' מדוע על השמים נשנה כפילות לשון 'השמים שמים לה' וביחס להארץ הזכיר רק פעם הארץ 'הארץ לבני אדם'.

ואמר ראש הישיבה זצ"ל, 'השמים' זה בלשון רבים מפני שיש הרבה שמים, ואם חושבים שהגענו למעלה, נדע שיש עוד מעלה על גבי זה, ואם הגענו למעלה יש על גבי זה עד אין גבול מדרגות 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם'.

והנה בלשון הקודש עיקר פירוש המילה 'שמים' היינו מלשון "שם" – מה שלא כאן הוא נקרא "שם" והיינו 'שם' זה ממקום רחוק, אולם יש מקום רחוק ויש עוד יותר רחוק, על כן גם כאשר מגיעים לאותו מקום רחוק זה עדיין עוד יותר רחוק ולכן השמים זה הרבה הרבה 'שם' שהם בלי גבול ואילו הארץ אינו כך.

העליה שעולים אפשר לעלות, ולא רק שאפשר לעלות אלא רוצים שמישהו יעלה, אולם כאשר הגעת לשם – אין גבול ואין סוף, הקב"ה אין סוף, כך כל הבריאה לכן נאמר לשון רבים וכפילות 'השמים שמים לה'.

כאשר מגיע עד שם זה עדיין בגדר 'שם' – זה עדין רחוק שיש עוד יותר רחוק.

וכך נזכר בפסוק ענין ההנהגה של הקב"ה עם כלל ישראל (קהלת ה ז) 'כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם' הכוונה בזה הוא שהקב"ה שומר על בני ישראל 'גבוה מעל גבי גבוה' אבל עדיין עוד יותר גובה עליהם.

לט. המכוון בכל זה הוא כך;

בסדר הנהגת העולם באמת יש רצון עליון כפי שהקב"ה רוצה להנהיג את העולם וכפי איך שהוא משגיח על העולם. תמיד הקב"ה רוצה להנהיג את העולם באיזה הנהגה שיש בעולם באופן זה או באופן אחר.

אולם, כל ההנהגה שהקב"ה רוצה להנהיג בעולם ועושה מזה רצון באמת יש רצון שלפנים מרצון ולפנים מרצון. ובכל זה אפשר שיהיה מה שנקרא 'כח שני'.

ביטוי זה שנקרא 'כח שני' הוא גם מה שיש באדם, דהנה נשאל, כאשר האדם עושה איזה דבר, התשובה היא מפני שעל ידי זה אני יגיע לדבר שאני רוצה שם, ואולם למה אתה רוצה להגיע לשם? מפני שעל ידי זה אוכל לגשת לכאן, ולמה זה? מפני שהוא כאן וכו' תמיד למה רוצים איזה דבר תמיד יש כח השני או שלישי או מאה שבא על ידי זה. ולמשל האדם רוצה לעשות כסף, אולם למה אתה רוצה כסף? שעל יד כסף אני יוכל לקנות מה שצריך. ולמה אתה צריך? תמיד אפשר להגיע לאיזה תכלית, אבל התכלית הוא באמת, תכלית רק של עכשיו אבל זה לא התכלית האמיתי, אז אני שמח, למה אתה רוצה להיות שמח? שעל ידי זה אוכל ללמוד יותר טוב.

כל דבר הוא יכול להיות רק אמצעי למה שיבוא אחר כך ועל זה האדם מבקש. והיינו, דכל זה הוא מפני שכל רצון בעולם איך שהוא אז באמת הרצון הוא 'כח שני' כלומר 'רצון' – כדי' הוא אמצעי למה שהוא.

אבל יש רצון שהרצון הוא זה בעצמו – תכלית.

ואפילו בתוך אותו רצון יש הרבה מדרגות, אבל מה הוא התכלית הזה? הוא מה שנקרא 'רעוא דכל רעוין' 'הרצון של כל הרצונות' כל הרצונות מביאים לאיזה ענין, וזה התורה;

'איסתכל באורייתא וברא עלמא' התורה נקראת 'ראשית' כמש"כ (דברים לג כא) 'וירא ראשית לו' והיינו דכל שאר הדברים שבעולם הם כולם בגדר של 'מהכ"ת' זה יעזור לכל מה שהוא. סתם העולם מסתכלים לא יודעים למה הם רוצים, אולם מי שמסתכל בהסתכלות אמיתית אז הכל הוא בשביל התורה, ולמה התורה? מפני שהתורה קדמה לעולם והתורה כלול הכל 'וירא ראשית לו' הראשית הוא התורה והיא הראשית לכל.

מ. אם נשאל, למה לומדים תורה? לא לומדים תורה כדי שידע מה לעשות, אמנם זה כן ולא. והיינו;

זה תנאי בתורה שיהיה 'על מנת לעשות' אבל התורה קדמה לכל ולעולם. התורה היא ראשית גילוי של הקב"ה, ואם רוצה להגיע להקב"ה זה רק על ידי התורה, ואי אפשר להגיע להקב"ה רק התורה היא המידה.

התורה זה השורש הכל.

מא. זה מה שנאמר בתפילה (ברכת שים שלום) 'ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך, כי באור פניך נתת לנו תורת חיים' מה הפירוש והמובן במה שאמר 'כי באור פניך נתת לנו תורת חיים'.

הפירוש כך, דהנה לפעמים רואים אנו מי שנותן מתנה לחברו, לפעמים יש לו לנותן כוונה דעל ידי זה הנותן יבקש ויקבל ע"י שישגי איזה מבוקש ממקבל המתנה. אבל הקב"ה נתן לנו תורת חיים 'באור פניך נתת לנו תורת חיים' הפירוש שהקב"ה נתן לנו תורת חיים שהיא 'אהבה התכליתית'. באור פניך נתת לנו – זה הדבקות וההתחברות לכלל ישראל ע"י שנתן לנו תורת חיים, לא כדי שהקב"ה רצה להשיג איזה מבוקש כך וכך. והגם שיש תנאי בתורה שיהא 'על מנת לעשות' אבל כל ענין העשיה בתורה הוא רק מפני שאז הוא נקרא תורה, אבל עצם המושג שהקב"ה נתן לנו את התורה הוא זה שהתורה היא ראשית דרכה של הקב"ה. התחברות ל'ראשית' ולא בשביל משהו אחר אלא הוא עצמו הוא ראשית.

וזה הנחת רוח שהקב"ה מקבל ממנו, שעל ידי מתן תורה מגיע אל שורש רצונו.

וכמוכן גם בתורה יש מדרגות מדרגות אבל כל התורה בכלליותה נאמר בה אותה ברכות התורה על כל המדרגות של תורה, דהתורה היא דבר אחד ועל זה הוא השורש של הכל.

ומשם אותו שורש רצונו שמגלה רצונו, לא רק 'רצון חיצוני' - שרוצה להשיג איזה דבר, אלא לימוד התורה וקנין התורה זה בעצם רצונו לא בשביל משהו, אלא רצונו - נקודה. רצונו.

לעומת כל רצון שיש בבני אדם שעניינו הוא רק דעל ידי דבר מסוים רוצה בשביל להשיג משהו, ובאמת גם רצונו של הקב"ה הוא גם ברא את העולם ועשה בכדי בשביל זה, אבל 'התורה' היא רצונו - נקודה. רצונו.

והוא מה שהקב"ה נתן תורה לישראל.

מב. וזה מה שאומרים בברכת כהנים; כל הכוונה בברכה זו הוא על גילוי התורה 'יברכך, יאר פניו' כאן הוא צריך להיות 'פנים אל פנים' למה צריך להיות פנים אל פנים? כי פנים אל פנים זה גילוי הפנים ולא דבר צדדי.

מג. זה מונח במה שהקב"ה אמר למשה רבנו כאשר בא ללחום מלחמה תחילה עם סיחון ואח"כ עם עוג הקב"ה התיר לו מלחמה ואמר 'היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על פני העמים תחת כל השמים' בדווקא נאמר בפסוק 'על פני העמים תחת כל השמים' ולא אמר 'כל העמים תחת השמים' דהכוונה מורה בזה על הקנין של כל השמים על כל המדרגות עד איפה שאפשר להגיע עוד ועוד יותר עד המקום שהוא הסוף של כל הרצונות 'תחת כל השמים'.

ועם הכוונה הזאת נכנסו לארץ ישראל לקנות את התורה בארץ שהוא מקום התורה.

והענין בזה הוא - 'למעלה מכל משטר ורצון של הנהגה' שהתורה היא שורש הבריאה 'איסתכל באורייתא וברא עלמא' ועל זה אמר כאן שיתגלה שם בארץ.

מד. והנה נתבונן אימתי הקב"ה אמר למשה דבר זה?

מבואר בחז"ל (עבודה זרה כה א) שדבר זה נאמר באותו יום שהעמיד משה רבנו את החמה כמו שיהושע עשה אחר כך עם הלבונה (יהושע י יב) 'שמש בגבעון דום' מכאן אנו לומדים שמשה רבנו עשה את זה תחילה 'העמיד את החמה' והיינו, דכל המלחמות בזה הכל הוא להגיע לאותו רצון.

וכן במה שכתב רש"י (דברים ב לא) 'החלתי תת לפניך - כפה שר של אמוריים של מעלה תחת רגליו של משה והדריכו על צוארו' הכוונה בזה שהכל הוא רק טפל ונטפל.

מה. בזה יש לנו לפרש עוד את מה שכתוב בגמרא (פסחים נ ב) רבא רמי כתיב (תהילים נז יא) 'כי גדול עד שמים חסדך' וכתיב (תהילים קח ה) 'כי גדול מעל שמים חסדך' הא כיצד הוא שאותו חסד גופא מחד הוא 'עד שמים' ומאידיך נזכר שהחסד הוא 'מעל חסדך' ומתרצת הגמרא 'כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה' כאשר לומד תורה ומקיימה לשמה הוי מעל שמים ואולם אם עושה שלא לשמה זה רק עד שמים.

הלומד תורה לשמה זה גדול עוד יותר מהשמים, הביאור הוא כך;

מדובר בפסוק הזה הוא על 'חסדך' ואם כן עצם החסד עצמו הוא בגובה השמים והוא הבריאה העליונה שנקרא 'חסד'. אולם אם כתוב בפסוק 'מעל שמים חסדך' והתפרש בגמרא דקאי על 'עושה לשמה' והיינו שהוא עושה 'רצונו הטוב' א"כ הפירוש שמי שעושה את כל המצוות ולומד תורה לשמה - הוא לא עושה את כל זה בשביל דבר אחר אלא בשביל 'עצמיות רצונו' א"כ בזה גופא הוא נפגש עם עצמיות רצונו של נותן התורה וזה 'מעל כל השמים' 'מעל כל הבריאה'.

הלומד תורה באופן הזה הוא מגיע למקום הזה שהוא למעלה מכל הברואים, מכל השמים, דאמנם הוא בגדר 'נברא' אבל כאן הוא מגיע לדרגה שהיא 'מעל שמים חסדך' מפני שהוא מגיע למי שעשה את הכל.

כך היא הזכיה של התלמיד חכם שיושב ועוסק בתורה;

הוא מגיע למקום שאין שם רק רצונו 'יתברך. וכמאמר חז"ל (ילקוט שמעוני תתל על הפסוק בתהילים פ כ) 'אין לנו אלא הארת פניך בלבד' הדגש בזה הוא לא רק פניך לבד אלא 'הארת פניך' של קודשא בריך הוא דזה הפנים שמתגלה.

אז הוא מגיע לענין של 'הרצון של כל הרצונות' וכמו שבארנו דכל רצון שיש בעולם אפר שהוא רוצה את זה בשביל זה, ולמה את זה וכו' עד אין סוף, אבל הרצון של כל הרצונות הוא כאשר מגיע ל'בעל הרצון' לקודשא בריך הוא עצמו. וזה גופא המעלה של לומדי תורה שכלפיהם נאמר 'כי גדול מעל שמים חסדך'.

מו. זה מה שמשה רבנו אמר שם (דברים ב כו) 'ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר' אע"פ שהקב"ה אמר לו בהדיא בזה (דברים ב כד) 'ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמרי ואת ארצו החל רש והתגר בו מלחמה'. אמר לו משה ממך למדתי להקדים שלום קודם ורק אם לא יקבל שלום אני נלחם וכמשי"כ רש"י שם 'ממך למדתי ממדבר סיני, מן התורה שקדמה לעולם, כשבא הקב"ה ליתנה לישראל חזר אותה על עשו וישמעאל, וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואעפ"כ פתח להם בשלום, אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום'.

הענין בזה הוא; מפני ששלום הוא דבר מציאות ששייך ל'ממך למדתי' כל הבריאה כולה מתחיל מהוורט הזה של 'שלום' - זאת אומרת מהביקוש לטובה לטוב, וזה מה שאמר משה 'ממדבר קדמות' ממך שקדמת לעולם. אכן צריכים אנו להבין למה משה הוצרך לומר שלמד מהקב"ה שהוא קדם לעולם אמאי לא סגי בזה שאמר 'ממך למדתי'.

אכן הביאור הוא במה שנאמר כאן; 'ממך למדתי' - שעצם שורש הבריאה וכל 'הקדימות' הדבר הכי קדום לעומת כל הדברים שהם באים 'אחרי' כמו דבר זה בא בשביל זה וזה בשביל משהו אחר אבל אני למדתי 'ממדבר קדמות' שהכל מתחיל עם השלום הזה.

זו כוונת רש"י שכתב בפירושו 'ממדבר קדמות' - שלמדתי מהתורה שקדמה לעולם, שבמדבר סיני נתן את התורה ולמדתי מן התורה שקדמה לעולם. בדווקא הדגיש כאן את התורה 'שקדמה לעולם' להדגיש ענין זה שהבסיס לכל מה שיש בעולם הכל מתחיל מהתורה שקדמה לעולם.

מו. וזה אנחנו הולכים לקראת הפסח - לקראת השורש ולקראת הראשית עם הקרבן פסח, שהגביה אותם לארץ ישראל לבית המקדש אע"פ שאז עדיין לא היה שייך בית המקדש - הביא אותם אל המושגים של בית המקדש 'מקדש של מעלה' למושגים של בית המקדש ושם קבלו את התורה.

ג.

מח. אי אפשר לנו שלא להזכיר בתוך ימי האבלות על גדול כזה שכל עצמו היה ביטוי לענין הזה; איך שהתורה היא לפני ההזדקקות לבריאה ולהנהגה.

היה כל כולו חיבור, ה'עסק' שהיה עסוק היה כאילו כל העולם כולו הוא רק דבר צדדי לעסק התורה. אם רצינו לראות עסק התורה כמו שהיא 'בטהרתה' בבחינת 'ראשית שלה'.

לא היה נראה לו שום דבר אחר, דכל דבר אחר היה רק - איך להביא את התורה לכאן.

זה היה עיקר עסקיו; יש לנו ציור איך להביא לנו גילוי וציור בעולם עצמו שיש על שטח הזה, העולם מלא הרבה תלמידי חכמים ברוך ה' אבל בציור כזה שאין לו בעולמו, שהיה ניכר דאפילו בזמן שעוסק בדברים שונים אבל תמיד היה גלוי וניכר שזה נובע מהראשית שהוא התורה.

עוסק ומדבר עם משהו וכדומה 'אין לו בעולמו אלא הראשית הזה'.

'אין לו בעולמו' הפשט מפני שזה 'הראשית' - והראשית זה לפני הכל.

אמנם וודאי שהיה עוסק ומדבר עם אנשים, עוסק ומקרב והיה מעורב עם הבריות אבל באופן הזה שניכר שגם הכל המעורב עם הבריות הוא רק באופן של דבר שנטפל לתורה, שהתורה הוא הראשית של אותו דבר, לא אינטרס בזה ובוזה, אלא איך שזה ממשיך והמשך באופן שהיה ניכר בהכל כאילו הוא הפסק לרגע מהדבר שממלא את כל האוויר שבחיים שלו.

מט. אבל הנה תמיד יש זכות והוא 'חסד מלמעלה' מה ששמענו וקבלנו שיש מושג נוסח אמיתי שנקרא על מי שנפרד ונפטר מן העולם שאומרים 'שבק חיים לכל חי' מה הפשט שבק חיים לכל חי.

הפירוש הוא; מדובר על החיים שלו שהוא חי כאן, לא שהוא נפטר ונפרד מכאן וכל אחד נשאר מה שהיה יש לכל אחד תפיסה ואופן להתדבק, לקנות ולרכוש לו כל מה שהיה מונח בשורש הזה. ואפילו שהוא נפטר מן העולם זה חלק של 'השארה' השארת הנפש שלו שהוא נשאר כאן, אם לא באופן הגוף - באופן שהיה בעולם הזה אבל נשאר כאן החיים שלו - כח החיים שגילה והוא חי כאן, זה 'שבק חיים לכל חי'.

אשרי מי שיוזע איך להשיג לקנות ולרכוש לעצמו, מפני שיש אפשרות מיוחדת להשיג עכשיו.

בזמן שהוא בחיים הוא משפיע החיים אבל כאן יש אופן מסוים לעצמו שנקרא בנוסח הקבוע 'חיים שבק לכל חי' שאפשר לקנות מהחיים שלו.

אל לנו להסתכל על החיים הטבעיים שהאדם רוכש ורוצה לרכוש לעצמו משהו אלא 'אין לו בעולמו אלא תורה' והתורה נותנת לו הכל, והכל מתוך מבט - איך שזה חלק מהחיים של תורה שבו. כאשר מדבר עם אנשים ומקרבם, עושה חסד ועושה מצוות - הכל הוא איך לגלות את מציאות התורה שיש לו.

ואם נזכה לקנות ולהתדבק ולרכוש לעצמנו קצת מהלימוד שבכל זה, הוא מה שאנו אומרים 'כי באור פניך נתת לנו תורת חיים' הפירוש 'באור פניך' הוא 'באור הזה של פניך' ולא מדברים כאן רק על פרומקייט שצריך ללמוד בכל רגע ורגע דזה וודאי ופשוט שצריך ללמוד כל רגע, אבל המדובר כאן על כך שצריך 'לחיות' להיות חי - לקבל ולהנות, דהחיים זה תלוי בטעם בתענוג והנאה; 'להנות מכל העבודה' וכל שאר דברים שבעולם וכל ההנאות והתענוגים המצויים בעולם הכל הוא רק נטפל מכח שני לעצם המציאות הזה, שזה בריאה של הקב"ה וזה גילוייו של הקב"ה.

באופן הזה נזכה בניסן שהוא זמן הגאולה וזמן שעתיד לתחיית המתים, הכל מיוחד הוא לזמן.

וכך יש תחיית המתים גם לכל מי שרוכש לעצמו איזה חלק ממה שהיה ממילא יש בזה גם תחיה של אותם הדברים, כן נזכה.